

Bogumił Karkowski

KSZTAŁCENIE PODYPLOMOWE BIBLIOTEKARZY A POTRZEBY SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Zmiany zachodzące w upowszechnianiu technologii komputerowych zdecydowały, że w latach 80. XX w. pojawił się i zaczął funkcjonować termin „społeczeństwo informacyjne” (*information society*), którego rozwój uważa się za środek do osiągnięcia zadań, jakie postawiła sobie Unia Europejska (m. in. wzrost gospodarczy, zmniejszenie bezrobocia). W kształceniu i przygotowaniu takiego społeczeństwa do czekających je obowiązków znaczącą rolę odegrać mogą, a nawet muszą, wysoko wykwalifikowani pracownicy bibliotek. Będą nimi m. in. absolwenci podyplomowych studiów bibliotekoznawczych, które funkcjonują w większości polskich uczelni. Od roku 1980 istnieje ono również w Uniwersytecie Łódzkim. W ciągu 20 bez mała lat przeszło długą drogę kształtowania różnych wersji programowych, modernizacji i aktualizacji treści kształcenia dostosowanych do prognoz rozwoju bibliotek i informacji naukowej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem ich specyfiki krajowej, a także zależnych od sytuacji szkolnictwa wyższego w Polsce. Początkowo zorganizowane było w dwóch sekcjach: ogólnej, kształcącej pracowników bibliotek naukowych i publicznych, oraz nauczycielskiej, przewidzianej dla nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach szkolnych bądź pedagogicznych. Nauka trwała w nim cztery semestry, obejmowała 330 godzin dydaktycznych i kończyła się kilkoma egzaminami przedmiotowymi. Studium w takim kształcie ukończyło ok. 300 słuchaczy.

Od roku akademickiego 1997/98 czas studiów skrócono do trzech semestrów, obniżając jednocześnie wymiar godzin dydaktycznych do 250. Reorganizacja taka, poza zmianami ilościowymi, przyniosła też korzystne zmiany jakościowe. Opracowany na nowo program kształcenia wzbogacono nie tylko o nowe przedmioty, ale również aktualne treści nauczania. „Oczyszczając” go z tego, co tradycyjnie było pojmowane i realizowane,

starano się ukształtować tak, by w miarę możliwości uczelni i jej kadry naukowo-dydaktycznej odpowiadał międzynarodowym zaleceniom i standardom kształcenia, by respektował potrzeby regionalnego rynku pracy i spełniał oczekiwania środowiska zawodowego, by był interesującą ofertą dla studiujących. Zatwierdzony przez władze uczelniane program ten uwzględnia m. in.: zagadnienia historii książki; elementy teorii i metodologii nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej; problematykę nowoczesnego zarządzania biblioteką; informacje o kierunkach rozwoju i metodach pracy bibliotek; zasady opracowania dokumentów bibliotecznych; przegląd źródeł informacji; wprowadzenie do systemów informacyjnych; zagadnienia automatyzacji procesów bibliotecznych.

Szczegółowy wykaz przedmiotów wraz z liczbą godzin przewidzianych na ich realizację zawiera poniższe zestawienie.

Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Podyplomowe Studium Bibliotekoznawstwa

Lp.	Nazwa przedmiotu	Liczba godzin ogółem	Wykłady	Konwersatoria ćwiczenia laboratoria seminaria
1	Bibliotekoznawstwo jako dyscyplina naukowa	20	20	–
2	Zarys historii książki	20	20	–
3	Organizacja i funkcjonowanie współczesnej biblioteki	20	10	10
4	Źródła informacji	30	10	20
5	Opracowanie dokumentów bibliotecznych	35	–	35
6	Automatyzacja procesów bibliotecznych	30	–	30
7	Systemy informacyjne	30	–	30
8	Czytelnictwo i jego badanie	15	15	–
9	Wybrane zagadnienia literatury współczesnej	20	20	–
10	Przedmiot specjalizacyjny	30	–	30

Czas trwania studiów trzy semestry.

Ze wszystkich przedmiotów obowiązują zaliczenia. Naukę w Studium kończy przedstawienie pracy dyplomowej i złożenie egzaminu specjalizacyjnego.

Wynikające z tak skonstruowanego programu treści nauczania prezentowane są w trakcie wykładów, konwersatoriów, ćwiczeń laboratoryjnych, seminariów specjalistycznych, a następnie utrwalane poprzez pracę samokształceniową słuchaczy. Znaczna część zajęć przebiega w tzw. naturalnych

warunkach, czyli w specjalistycznych pracowniach biblioteki naukowej, jaką jest Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego; czynimy starania o to, by w najbliższym czasie możliwe stało się korzystanie z wyposażenia i laboratoriów komputerowych miejscowego Ośrodka Badań Europejskich. W ten sposób studenci mogą przyglądać się funkcjonowaniu dobrze zorganizowanej biblioteki i ośrodka informacyjnego, rozmawiać z bibliotekarzami w ich miejscu pracy, dokonywać bezpośrednich obserwacji procesów biblioteczno-informacyjnych, które objęte są programem studiów. Zajęcia prowadzone są systemem studiów zaocznych w formie zjazdów, które odbywają się zazwyczaj dwa razy w miesiącu. Warunkiem ukończenia studiów jest aktywne uczestnictwo studentów we wszystkich zajęciach dydaktycznych, przygotowanie pracy dyplomowej związanej z wybranym przedmiotem studiów i do pewnego stopnia odpowiadającej zainteresowaniom naukowym słuchacza, dotyczącej problemów związanych z jego miejscem zatrudnienia oraz wykonywaną pracą zawodową; nieodzownym wymogiem jest ponadto złożenie egzaminu końcowego.

Naukę w Studium odbywa aktualnie niewielka, zaledwie 12-osobowa grupa czynnych zawodowo bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach różnych sieci i różnego typu, nie posiadających specjalistycznego wykształcenia w zakresie bibliotekoznawstwa, którzy po ukończonych studiach magisterskich postanowili dokonać korekt w wyborze drogi zawodowej i zadbać o uzyskanie dodatkowej specjalności. Czy w trakcie takich studiów uzyskują oni należyte przygotowanie do pracy zawodowej, czy odnajdują w nich to, czego spodziewali się, podejmując decyzję o ich rozpoczęciu?

Jesteśmy przekonani, że przedstawiona propozycja programowa daje im szansę pozyskania stosunkowo bogatej wiedzy teoretycznej i praktycznej z zakresu bibliotekoznawstwa, umożliwia zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do wykonywania zawodu bibliotekarza, pozwala na poszerzenie obszaru dotychczasowych doświadczeń, ułatwia realizację planów zawodowych, daje podstawę do zajmowania wyższych stanowisk w hierarchii służbowej. Wnikając w szczegóły, sądzymy że absolwent Studium uzyskuje wystarczająco solidne przygotowanie do podejmowania i realizowania obowiązków wynikających z zatrudnienia na różnych odcinkach działalności bibliotekarskiej, że potrafi należycie, zgodnie z międzynarodowymi zaleceniami, opisywać i opracowywać różnego typu dokumenty biblioteczne, tworzyć różnorodne, tradycyjne i nowoczesne zasoby informacji, udzielać w fachowy sposób informacji, obsługiwać komputer i wykorzystywać go jako narzędzie usprawniające procesy biblioteczne, ułatwiające wyszukiwanie informacji, umożliwiające dostęp do piśmiennictwa oraz zarządzanie biblioteką, że posiadając znajomość technik gromadzenia, wyszukiwania i udostępniania wiedzy, w przyszłości będzie umiał wyjść naprzeciw i sprostać wymaganiom nowoczesnego społeczeństwa informacyjnego.

Tempo dokonujących się współcześnie zmian w procesach komunikacji społecznej za pośrednictwem książki oraz innych mediów, przyrost informacji o tych procesach, troska o to, by kształcenie odpowiadało wymogom naszego czasu i było bardziej efektywne – wskazują na potrzebę dalszej rekonstrukcji programu, a właściwie jego permanentnej aktualizacji. W najbliższej przyszłości planuje się więc zwrócenie uwagi na konieczność zmian w hierarchii ważności przedmiotów, ich integrację z nowoczesnymi technikami informacyjnymi, dalszą aktualizację treści programowych i zwiększenie nacisku na indywidualne prace studentów w laboratoriach komputerowych (prace zaliczeniowe, indywidualne projekty, bazy danych). Za niezbędne uznajemy wprowadzenie kilku nowych przedmiotów i rozszerzenie oferty specjalizacyjnej. Wśród nich na szczególną uwagę wydaje się zasługiwać terminologia fachowa w języku obcym (angielskim). Ten roboczo nazwany przedmiot, bazując na dotychczasowych umiejętnościach językowych słuchacza, pozwalałby na bardziej efektywne korzystanie z literatury obcej; wyniesiona zaś z takiej lektury wiedza na wprowadzenie stosownych i pożądaných zmian w organizacji procesów informacyjnych przebiegających na gruncie biblioteki, w której absolwent Studium znajdzie zatrudnienie. Wydaje się, że pożądanę byłoby również umieszczenie w programie studiów przedmiotów (być może wystarczy nasycenie nowymi treściami tych, które już się w nim znajdują) umożliwiających śledzenie wraz ze studentami transformacji zachodzących współcześnie w systemie książki w Polsce i na świecie, jej miejsca w świecie mediów końca XX w., tworzących się na nowo stosunków książka-czytelnik/użytkownik, nowych tendencji w zakresie prawa autorskiego i wydawniczego, przemian, jakie w systemie bibliotecznym będą w najbliższym czasie następować. Zdajemy sobie sprawę, że zmiany te nie mogą oznaczać definitywnego zakończenia modernizacji programu studiów, że zawarta w nim oferta w większym niż dotąd stopniu wychodzić powinna naprzeciw nowoczesnym koncepcjom kształcenia i potrzebom otwartego społeczeństwa informacyjnego; pozostawać w zgodzie z obserwowanymi tendencjami prowadzenia studiów bibliotekoznawczych na świecie.

W niedalekiej przyszłości pojawić się musi jednak bliższe określenie profilu Studium, specjalizacji w zakresie której przygotowywać będziemy pracowników bibliotek. Współcześnie bowiem niemożliwe wydaje się wykształcenie bibliotekarza w pełni uniwersalnego, wszechstronnego fachowca, który umiałby stawiać czoła wszystkim bez wyjątku wyzwaniom bibliotekarskiej nowoczesności. Proponowane zmiany i reorganizacje wymagać będą lepszego niż dotąd i bardziej nowoczesnego wyposażenia w sprzęt techniczny, unowocześnienia laboratoriów komputerowych i pracowni dydaktycznych, bardziej nowoczesnej i bogatszej wiedzy tych, którzy za wprowadzenie i realizację proponowanych zmian są i będą odpowiedzialni, tzn. nas samych. Tylko wtedy będziemy mogli stawiać pytanie o to – czy słuchacz prowadzonych w naszych uczelniach

studiów podyplomowych jest wystarczająco dobrze przygotowany do podjęcia i realizacji czekających go nowych i coraz poważniejszych zadań i na pytanie to odpowiadać bez lęku.

Bogumił Karkowski

**POSTGRADUATE EDUCATION OF LIBRARIANS AND
THE NEEDS OF INFORMATION SOCIETY**

The article presents the process of organization of the Postgraduate Studies of Librarianship and Information Science existing since 1980.

Special importance has been attached to the bringing up to date the syllabus, which is the base for library specialists education. They must be prepared to cope with the challenge of the future and to serve the information society development.